

Proces konstrukce identity na příkladu Italů žijících v ČR

Michaela Kratochvílová

Abstract

The study shall delineate identity construction process of foreigners on the example of Italian minority living in Czech Republic. First part is focused on theoretical summary of concepts of identity. Goal of the practical part is to introduce the ways of identity construction of Italians in foreign countries and how they accept their own identity. Another subject of the thesis is getting to know perception of position in the major society and relationship with the environment. Answers are divided into categories as family, language, relationship with majority, religion, saint days, cuisine and discrimination.

Keywords

Identity, multiculturalism, stereotypes, assimilation, immigration, minority, collective identity, Italians, Italy

Klíčová slova

Identita, multikulturalismus, stereotypy, asimilace, imigrace, minority, kolektivní identita, Italové, Itálie

Úvod

Itálie je jedním z hlavních partnerů České republiky nejen v obchodu, ale i kultury, turismu a diplomacie. V České republice fungují stovky italských firem a obchodních uzlů, je to i jedno z oblíbených míst Italů pro dovolené i hledání pracovního uplatnění. Existuje tedy mnoho důvodů, proč se zajímat o italskou komunitu v České republice. Tato studie vychází ze stejnojmenné bakalářské práce a snaží se odpovědět na otázku, jakým způsobem minoritní skupina Italů na území České republiky konstruuje a vnímá svoji identitu.

Cíl práce a metodika

Cílem této studie je odpovědět na otázku, jakým způsobem Italové v České republice konstruuji a vnímají svoji identitu. Práce se zabývá faktory, které tvorbu identity ovlivňují a které jsou při tvorbě identity podstatné. Jedná se především o jazyk, zvyky, tradice a jejich udržování, náboženství a jejich vztah k České republice i k rodné zemi. Práce se snaží vymezit problematiku procesu identifikace cizinců a jejich způsob vyhledávání svého *italského*, popřípadě *českého Já*. Zabývá se také důvody, které vedly informátory k přestěhování do České republiky, jejich způsobu integrace a případné diskriminace.

Jako výzkumná technika byla zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru. Mimo jedinou informátorku¹⁴⁵ se všichni rozhodli rozhovor provést v italském jazyce. Rozhovory probíhaly v období května 2014 v Praze. Průměrně se délka jednotlivých rozhovorů pohybovala kolem jedné hodiny až hodiny a půl.

Informátorů, podílejících se na výzkumu, bylo deset. Samotní informátoři byli vyhledáváni především na sociálních sítích. Další informátoři byli získáni metodou sněhové koule.

Tabulka č. 1 uvádí základní identifikační údaje jednotlivých informátorů.

Tabulka 1. Identifikační údaje respondentů

Jméno	Rok narození	Místo narození	Aktuální bydliště	Profese	Doba strávená v ČR	Výzkum proveden
Carolina	1992	Treviso	Praha	Lektorka italštiny	2 roky	16.5.2014 v Praze
Daniele	1980	Bologna	Praha	Organizátor lékařských konferencí	5,5 roku	10.5.2014 v Praze
Edmondo	1972	Neapol	Praha	Koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa	3 roky	25.5.2014 v Praze
Erica	1985	Cagliari	Praha	Lektorka italštiny	3 roky	16.5.2014 v Praze
Gianluca	1983	Motta di Livemza	Praha	Lektor italštiny	10 měsíců	16.5.2014 v Praze
Lorena	1967	Montreal	Praha	Pokojská	6 let	9.5.2014 v Praze
Lorenzo	1984	Maniago	Praha	Lektor italštiny	5 let	29.5.2014 v Praze
Massimiliano	1981	Neapol	Brno	IT technik	3,5 roku	19.5.2014 v Praze

¹⁴⁵ Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka)

Maurizio	1989	Sassari	Praha	Koordinátor v mezinárodní firmě	2 roky	10.5.2014 v Praze
Sonia	1973	Taranto	Holubice	Lektorka italštiny	11 let	15.5.2014 v Praze

Identita

Identita představuje to, kým nebo čím je osoba nebo společenství lidí. Pojem odpovídá na otázky: *Kdo jsem? Kdo jsme?*, nebo: *Čím jsem? Čím jsme?* Identita se tradičně rozděluje na **kolektivní** (sociální) a **osobní** (individuální). K osobní identitě, tj. k sebedefinici, sebevnímání, patří uvědomované představy, které má jedinec sám o sobě¹⁴⁶. „*Výrazu identifikace užíváme ve dvojím různém významu. Hovoříme jednak o identifikaci jako o určení totožnosti určité osoby, jednak o identifikaci jako o ztotožnění se s určitým kolektivem nebo určitou osobou*“¹⁴⁷. Assmann považuje identitu za záležitost vědomí: „*Jsem osobou pouze v té míře, v nichž sama sebe jakožto osobu znám, a právě tak je skupina lidí kmenem, lidem či národem pouze v té míře, nakolik se v mezích těchto pojmů chápe a zpodobňuje.*“¹⁴⁸

Existuje mnoho dělení teorií identit, kde kritériem je zdůrazňování nebo odmítání původního významu pojmu identita, tedy to, zda se jedná o silné či slabé koncepce identity. „*Silné koncepce identity vycházejí z původního významu pojmu identita: základní stejnost v čase a mezi osobami.*“ Naopak slabé koncepce „*identitu považují za měnící se podle situace, času, místa, okolností.*“¹⁴⁹ Dalším kritériem je uváděno zdůrazňování osobní nebo sociální identity osoby.

Jandourek definuje identitu ze třech pohledů. Identita je „*hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity. (Jakým člověkem jsem a čím se liším od druhých).*“¹⁵⁰ Zahrnuje též i hodnoty, kterým člověk věří a na nichž pak zakládá smysl života, tzv. *osobní ideologii*. Druhý pohled nahlíží na identitu jako na ztotožnění jedince se svými životními rolami (kdo jsem nebo budu ve vztahu k druhým). To znamená, že si člověk

¹⁴⁶ VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan a kol. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.

¹⁴⁷ PECHAR, Jiří. *Být sám sebou: pojem identity a jeho meze*. 1. vyd. Praha: Hynek, 1995. 203 s. KROV: kritika, rozum, věda. ISBN 80-85906-13-9, s. 12.

¹⁴⁸ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2001. 317 s. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0051-6, s. 12.

¹⁴⁹ VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan a kol. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.

¹⁵⁰ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0, s. 104.

tvoří tolik identit (tolik sociálního *Já*), kolik je kolem něj skupin a do kolika skupin patří. Jandourek též definuje identitu jako „*prožívání příslušnosti k větším nebo menším společenským celkům (ke kterým skupinám patřím, a jak je to pro mě důležité.*“)

Goffman rozlišuje pojetí identity mezi virtuálním *Já* (*Self*¹⁵¹), ve kterém se často odráží idealizace toho, čeho si jedinec myslí, a aktuálním *Já*. Aktuální *Já* vyjadřuje to, co je o něm možno poznat mimo jeho přidělenou pozici. Napětí mezi těmito dvěma *Já* vyjadřuje chování¹⁵².

Sociální vědy, jako je antropologie či sociologie, mají tendenci spojovat pojem identita s pojmem, kterým je *Self*. Tímto pojmem se zabývala i Margaret Meadová, která *Self* označila za souhrn vlastností, vznikajících v průběhu sociálních interakcí, při nichž se vytváří identita. Meadová je jednou z autorů pojmu *Zrcadlová identita*, který je spjat s fenoménem *Self* a problematikou osobní identity. Rozlišuje zde tři výrazy pro český ekvivalent *Já*: *Self*, *Me* a *I*. *I* akceptuje prožívání akce, *Me* vytváří převzaté role a *Self* vyjadřuje syntézu obojího. Člověk se tedy může nejen identifikovat s různými rolemi, ale i se od nich distancovat „*Důležitou součástí struktury Já je obraz sama sebe, který zahrnuje tzv. reálné ego*¹⁵³ *a ideální ego*¹⁵⁴. *Individuum vnímá, vidí sám sebe takovým, jakým ho podle jeho představ vidí jeho okolí, a v souladu s tím se také chová*“¹⁵⁵.

Identita je spjatá vždy s jedincem a sociálním prostředím, které ho obklopuje. „*Identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu jedince a společnosti*“¹⁵⁶. Assmann zmiňuje, že osobní identita lze uchopit jen v případě komunikace a interakce s ostatními. „*Osobní identita je vědomí o sobě samém, jež je zároveň vědomím o ostatních: o nadějích, které s námi spojují, o zodpovědnosti a závazcích, které z toho vyplývají.*“¹⁵⁷ Toto společenství ale nevyjadřuje kolektivní identitu. Tím se stane jen v případě, že se stane vědomím a jako takové se uchovává.

Berger a Luckmann označují identitu za hlavní prvek subjektivní reality, který je pozorovatelný, ověřitelný a relativně stabilní: „*Identita se utváří během sociálních procesů. Jakmile je vytvořena, je udržována, obměňována, dokonce i přebudována sociálními*

¹⁵¹ V této práci jsou pojmy *Self*, *I*, *Me* a *Já* psány s velkým počátečním písmenem a kurzívou z důvodu snazší orientace v textu.

¹⁵² GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-856-0528-7.

¹⁵³ Představa jedince o tom, jaký je.

¹⁵⁴ Představa o tom, jaký by měl být.

¹⁵⁵ PETRUCIOVÁ, Jelena. *Multikulturalismus, kultura, identita*. 1. vyd. Ostravská univerzita, 2005. 66 s. ISBN 80-736-8083-1, s. 26.

¹⁵⁶ BERGER, Peter; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-859-5946-1, s. 171.

¹⁵⁷ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2001. 317 s. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0051-6, s. 119.

vztahy. *Sociální procesy, jež se podílejí na formování a udržování identity, jsou dány sociální strukturou. Identity vytvořené vzájemným působením organismu, individuálního vědomí a sociální struktury zpětně danou sociální strukturou ovlivňují, udržují, obměňují a přebudovávají.*¹⁵⁸ Autoři označují identitu za srozumitelnou jen za předpokladu, že je umístěna v určité realitě. Proto se dá o identitě mluvit pouze z teoretického hlediska. Důležitým faktorem je v jejich sociologickém pohledu na identitu fakt, že považují identitu za flexibilní koncept.

Protipólem tohoto pojetí pojmu identity se může jevit primordialismus, vyznačující danost, neměnnost a přirozenost, získanou již narozením¹⁵⁹. Proces konstrukce identity je fenoménem, který vzniká narozením, vybrušuje se v celé fázi života a zastaví se až smrtí. Mimo to se jedná o relativně konstantní integritu¹⁶⁰.

Kolektivní identita

V 60. letech minulého století se pojem kolektivní identity značně rozvinul. V této době probíhal rozmach globalizace, nárůst migrace a prohlubovaly se otázky nacionalismu i etnických konfliktů¹⁶¹. Jenkins je toho názoru, že všechny lidské identity jsou, dle definice, sociální identity. Identifikace *nás* a *těch druhých* je vždy otázka významu, a ten vždy vyžaduje vzájemnou interakci.¹⁶² „*Nemůžeme žít normální lidský život bez identifikace, bez vědomí – a někdy úplného nepochopení – kdo jsme my a kdo jsou ostatní*“.¹⁶³ Zároveň Jenkins uvádí, že *Nás*, *My*, *společnost* a *solidarita* jsou slova hlubokého politického významu¹⁶⁴.

Assmann kolektivní identitou rozumí „*obraz, který si o sobě vytváří určitá skupina a s nímž se identifikují její příslušníci. Kolektivní identita je otázkou identifikace ze strany zúčastněných individuí. Tato identita neexistuje o sobě, nýbrž vždy jen v té míře, v níž se k ní určití jedinci hlásí.*“¹⁶⁵ Eisenstadt a Giesen konstatují, že kolektivní identita není přirozená, ale jedná se o sociální konstrukt. Zároveň tvrdí, že jde o „*záměrný či nezáměrný důsledek*

¹⁵⁸ BERGER, Peter; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-859-5946-1, s.170.

¹⁵⁹ HIRT, Tomáš. *Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu* [online]. 2007 [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

¹⁶⁰ Například jméno je dáno na základě domněnky, že naše osobnost má nějaký základ, který bude stabilní po celý život (Petrucijová, 2005, s. 24).

¹⁶¹ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Překlad Marek Jakoubek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 352 s. Studijní texty (Slon), ISBN 978-807-4190-537, s. 66.

¹⁶² Jenkins uvádí příklad mezi: shodami a neshodami, zvyklostmi a inovacemi, komunikací a jednáním.

¹⁶³ JENKINS, Richard. *Social identity*. 3rd ed. New York: Routledge, 2008. 246 s. ISBN 978-020-3927-410, s. 27.

¹⁶⁴ Autor uvádí příklad nacionalismu a jeho politického potenciálu.

¹⁶⁵ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2001. 317 s. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0051-6, s. 117.

*interakcí, které jsou samy sociálně modelovány a konstruovány.*¹⁶⁶ Eriksen doplňuje: „*identifikace se děje pouze v procesu etablování podobností s někým a jeho opaku – tedy prostřednictvím etablování rozdílů vůči někomu jinému. Kontrasty jsou tedy klíčovými momenty veškeré identifikace. Bez nich bych já nebyl sám sebou, bez jiných neexistuje pojem my.*“¹⁶⁷ Z tohoto vztahu plyne jeho definice identity jako relační a situační. Relační vztah identity byl popsán v sociologické teorii rolí a v antropologické analýze sociálních situací. Jedná se o fakt, kdy se člověk definuje na základě někoho druhého a identifikace se stává proměnlivou.

Otázku skutečnosti, že ne všechny identity jsou pro člověka rovné, vysvětluje Eriksen na Simmelovu pravidlu¹⁶⁸ a definuje princip tohoto pravidla jako případ, kdy je vnitřní soudržnost skupiny odvislá od míry vnějšího tlaku. Simmelovo pravidlo je efektivní v rámci určování síly příslušnosti k určité skupině. Označuje za nejsilnější faktor příslušnosti ke skupině tlak zvenčí. Výsledek vysvětluje mimo jiné na příkladu Katalánců a Španělů, kde vnější tlak, vytvářený na skupinu Katalánců, vytváří pocit pospolitosti, a boj o přežití pak tvoří silnější národní identitu. Simmelovo pravidlo se dále využívá při zkoumání typů skupin, které se vytváří. Vnější tlak není jediný faktor, určující sílu skupiny, ale je doprovázen i vnitřní organizací a tím, co nám skupina nabízí. Bez nějaké modly, bez cíle a podpory by vnější soudržnost nebyla možná vytvořit. Dále Eriksen vyjmenovává některé z identifikací¹⁶⁹ určující příslušnost jedince, jako je jazyk, domov, příbuzenství, národnost, etnicitu, rodinu, věk, vzdělání, politický rozhled, sexuální orientaci, sociální vrstvu, náboženství a pohlaví.¹⁷⁰

Kolektivní identita je tedy sociálně konstruovaná, a vyžaduje se v ní atribut vzájemné rovnosti mezi jednotlivými členy společnosti. Nutnost pohledu vzájemné rovnosti mezi členy společenství je nezbytná pro vývoj solidarity a vzájemné důvěry. Hranice solidarity nejsou jen symbolické, ale vymezují procesy integrace a sociálních vztahů, cizinci a bližními, přáteli a nepřáteli apod. Hranice solidarity má vliv i na alokaci prostředků a oprávnění s nimi disponovat pro členy společenství oproti těm vně. Každá společnost distribuuje své prostředky a statky podle svého systému a mohou se výrazně lišit prostředky, které jejím

¹⁶⁶ EISENSTADT, Samuel Noah; GIESEN, Bernhard. Konstrukce kolektivní identity. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 361 – 374. ISBN 80-86429-20-2, s. 363.

¹⁶⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Překlad Marek Jakoubek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 352 s. Studijní texty (Slon), ISBN 978-807-4190-537, s.80.

¹⁶⁸ Simmelovo pravidlo, formulováno sociologem G. Simmelem, se používá k interpretaci sociálních identit.

¹⁶⁹ Jednotlivé identifikace se v různých společnostech mohou lišit svojí silou nebo důležitostí.

¹⁷⁰ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Překlad Tereza Kuldová a Marek Jakoubek. Praha: Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2, s.65.

členům distribuují. „Konkrétní kódy kolektivní identity jsou tedy spojeny s konkrétními sociálními skupinami, které jsou nositeli symbolického kódu a fungují jako tvůrci kolektivní identity“.¹⁷¹

Hlavními kódy konstrukce kolektivní identity jsou kódy prvobytnosti, občanského soužití a kultury. Prvobytnost je první ideální typ kolektivní identity, který je považován za přirozenou součást struktury světa. Při konstrukci hranice mezi tzv. *vnějším* a *vnitřním* se soustřeďuje na pohlaví, generaci, příbuzenství, etnicitu a rasu. Hranice nelze odstranit a zdá se být složité je překročit. Prvobytné kódy jsou brány jako danost, která nemůže být změněna svévolnou vůlí člověka, ačkoliv překročení těchto hranic je někdy nezbytné. Kontrolují je propracované sociální obřady, jako je sňatek, pohřeb, nebo inaugurace. Ve skutečnosti tedy prvobytnost nevychází z přirozené danosti, ale je v podstatě sociální konstrukcí, která potřebuje ke svému vzniku a zachování zvláštní obřady a komunikativní úsilí. Druhým nezbytným kódem kolektivní identity je kód občanský. Je konstruován na základě srozumění se s implicitními pravidly chování, sociální praxí a tradicemi vymezujícími hranice kolektivity. Jádrem jsou v tomto případě tradice, běžné postupy a institucionální a konstitutivní mechanismy. Třetí typ kódu překonává křehkost sociálních hranic tím, že kolektivitu uvádí do souvislosti s neměnnou a věčnou sférou posvátného a vznešeného, například Boha nebo rozumu.¹⁷²

Národní identita

Modernismus považuje národní identitu¹⁷³ za nepřirozenou. Byla vytvářena politickou a sociální historií – státem, nutností sociální pospolitosti a mobilizace, vyjadřováním jejich potřeb, upevňováním jistých druhů chování a odmítání jiných, ekonomickým vývojem a kulturou své doby. Národní identita měla tendenci nabývat ideologického charakteru. Ta vznikala nejen politickým přičiněním, ale i seskupováním sociálních skupin, které tvořily a přenášely jakési symboly, které vytvářely ideologickou formulaci národní identity¹⁷⁴.

¹⁷¹ EISENSTADT, Samuel Noah; GIESEN, Bernhard. Konstrukce kolektivní identity. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 361 – 374. ISBN 80-86429-20-2, s. 363.

¹⁷² EISENSTADT, Samuel Noah; GIESEN, Bernhard. Konstrukce kolektivní identity. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 361 – 374. ISBN 80-86429-20-2, s. 367.

¹⁷³ „Není nic mezinárodnějšího než vytváření národních identit“ (Thiesse, 2007, s. 9).

¹⁷⁴ GREW, Raymond. Konstrukce národní identity. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 203 – 216. ISBN 80-86429-20-2.

„Národní identita rovněž zůstává velmi atraktivní a efektivní a mnoha lidmi je pocíťována jako cosi, co uspokojuje jejich potřebu kulturního naplnění, kořenů, bezpečí a bratrství.“¹⁷⁵

V 19. století se pojem národní identity stal středem zájmu vědních oborů¹⁷⁶. Teorie vzniku národních identit lze podle Grewa¹⁷⁷ považovat za výsledek procesu vytváření identity, ale i za přirozenost. Šatava uvádí dopad celosvětové integrace a globalizace ve 20. století, především po 2. světové válce, na představy o významu, funkci a perspektivách národa: „*V souvislosti s oslabením role hranic – nejenom státních a národních, ale i ekonomických, informačních a komunikačních – význam národní příslušnosti skutečně do jisté míry zeslábl.*“¹⁷⁸ O problematiku národů se následně začali zajímat sociální vědci, zejména z oblasti politických věd. Ti považovali za důležitý aspekt společnosti politické elity, které by měly sdílet národní identitu a působit jí na zbytek společnosti. Tito vědci považovali za základ pro vytvoření národní identity vzorce komunikace ve společnosti. Pojem národní identity povýšili na měřítko politické kultury a zdroj legitimacy státu a základ politické participace. „*Sociální vědy měly obecně tendenci pohlížet na národní identitu především jako na citový postoj, s nímž mohou manipulovat ti, kdo jsou u moci.*“¹⁷⁹ Postupem času pojem národní identity ztrácel svoji důležitost, a to v důsledku dopadu nacionalismu, imperialismu, militarismu a rasismu.

Globalizace v moderní době pojem národní identity neodstranila, naopak ji pomohla se opět dostat do veřejného zájmu a podnítit zájem o národní cítění. Důkazem toho jsou národní a regionální osvobozené hnutí, která se uskutečňovala po celém světě, a která považovala identitu za schopnou formovat národy, tvořit je a obměňovat. Příchod globalizace a masové kulturní výměny má za následek tedy solidaritu společností a oživení patriotismu. „*V úvahu je třeba vzít mnohdy silné prolínání etnické/národní identity s pocitem sounáležitosti s určitou politicko-teritoriální formací. ... Důsledkem hnutí v Katalánsku, Baskicku či Walesu bylo – kromě konkrétních výsledků, jichž jednotlivé skupiny dosáhly – rozbití představ o blížícím se konci etnicity a etnického vědomí v Evropě a Severní Americe*“¹⁸⁰ Otázka menšin, úzce spjatá

¹⁷⁵ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 215 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-808-6429-830, s. 25.

¹⁷⁶ Příklad: Macaulay, Michelet, Scott, Herder nebo Mazzini.

¹⁷⁷ GREW, Raymond. *Konstrukce národní identity*. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 203 – 216. ISBN 80-86429-20-2.

¹⁷⁸ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 215 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-808-6429-830, s. 11.

¹⁷⁹ GREW, Raymond. *Konstrukce národní identity*. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 203 – 216. ISBN 80-86429-20-2, s. 205.

¹⁸⁰ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 215 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-808-6429-830, s. 15.

s tématem národů, se stala znovu středem pozornosti, především z právního hlediska a ochrany jednotlivých menšinových skupin.

Aktuálním tématem je vztah národní identity a evropské identity. „*Evropská identita je konstruktem těch politiků a sociálních vědců, kteří prosazují integraci zemí v rámci Evropské unie, nejlépe dovedenou až do federalistické podoby.*“¹⁸¹ Průcha prezentuje výsledky výzkumů, ve kterých převládá ztotožnění obyvatel všech evropských zemí s identitou národní. To by mohly vysvětlovat historické kořeny, vnímané obyvatelstvem daných zemí. Evropská identita je dle těchto výzkumů přijímána velmi slabě a pokusy o takovou integraci vedou k obavám ze ztráty vlastní národní identity.

Pojem italské identity

Itálie je mladý stát, kde je těžké najít kořeny identity v jazyku, náboženství nebo v historii. Italský právník a profesor Umberto Cerroni považoval za nejzajímavější a nejplodnější zkoumání v této oblasti právě spojení anomálií italské identity s obecným historickým vývojem společným pro západní část světa, který se odehrával i v Itálii, nicméně velmi specifickým a jedinečným způsobem.¹⁸²

Calabrese¹⁸³ nepovažuje italskou historii za jednotnou a italština jako jednotný jazyk je používána jen krátce. Itálie je rozlehlý stát a od jihu k severu se velmi liší a pro vytvoření národní identity chybí tedy základní předpoklady. Marxismus, Svatá Stolica a ani liberalismus netvořili v průběhu dějin základ italské národní identity. Identita se vytvářela především v jednotlivých regionech a národní identitě schází také důvěra v ní samou. Podle Calabreseho je stát obecně považován za řízený mafii, špatně politicky uspořádaný a vyžadující nespravedlivé daně a poplatky. Tyto tři prvky jsou klasickými motory stížností, které nepodporují představy nacionalismu. „*My Italové jsme inteligentní, kreativní, vychytralí, vyrábíme krásné lodě, ale potom popřeme i tuto identitu. Trochu se za ni stydíme,*“ uvádí Calabrese. V poválečném období se místo budování národní identity budoval směr internacionalismu. Kromě období fašismu se tedy v Itálii důraz na konstrukci národní identity ve velké míře nedával, ale v tom může být i její síla, síla být schopni chápat a přijímat jiné kultury.

¹⁸¹ PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 2. rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-280-5, s.124.

¹⁸² LELLI, Gabriella. *L'identità rimossa: gli italiani e l'Italia : profilo di una dialettica complessa*. Roma: A. Armando, 2000c, 285 s. Intersezioni (Rome, Italy). ISBN 88-714-4832-4.

¹⁸³ Italský semiolog, profesor, novinář. CALABRESE, Omar. *Esiste una "identità italiana"?* [online]. 2009 [cit. 2014-05-04]. Dostupné z: <http://www.omarcalabrese.net/?p=215>

Lelli přisuzuje nynější Itálii důležitou roli v systému světové ekonomiky a potenciál ve světové obchodní sféře: „i přes takový úspěch se Italům nedaří plně se smířit sami se sebou. Pokračují s vyptáváním se: jsme věrní nebo zrádci, upřímní nebo prolhaní, čestní nebo podvodníci, významní nebo omezení, géniové nebo neschopní?“ Lelli zároveň přisuzuje Italům velký smysl pro humor, který jim dovoluje smát se i sami sobě a jak poznamenává, někdy i s nevědomou hořkostí, přisuzovanou bolesti nad minulou slávou¹⁸⁴.

Vlastní výzkum

Výzkum se zabývá analýzou a interpretací provedených polostrukturovaných rozhovorů. Výsledky těchto rozhovorů jsou následovně rozděleny do podtémat, která vystihují problematiku konstrukce identit.

Vztah k České republice a důvod stěhování

Pro přestěhování do České republiky měli informátoři několik různých důvodů. Nejčastějším důvodem k opuštění rodné země byla špatná ekonomická situace v Itálii, která trvá doposud a mezi jejíž důsledky patří nedostatek kvalitního zaměstnání, nedostatek možností se prosadit a žít plnohodnotný život. Dalším důležitým faktorem bylo následování svého partnera. Informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) se do České republiky přestěhoval se svou českou manželkou.

„Přestěhoval jsem se sem z různých důvodů. Zaprvé, pocházím z jihu Itálie, ostrov Ischia, provincie Neapol. Místo, kde je ekonomická a pracovní krize silná, místo, kde práce chybí stále víc. ... Zadruhé, moje manželka je Češka a v oblasti, kde jsme žili, nikdy nenašla normální, dobrou, důstojnou práci. U nás jsou všichni cizinci od východní Evropy trochu katalogizováni. V mé vesnici skoro neví, kde se Česká republika nachází.“ Edmondo

Často se informátoři přestěhovali do České republiky a následně si zde našli partnera nebo partnerku. To upevnilo jejich pouto k této zemi, ale zároveň ztížilo případný návrat do rodné země. Stabilita, kterou zde našli, jim zde dává jistotu, o kterou nechtějí přijít. Informátoři se shodovali na faktu, že právě tuto stabilitu, ať ekonomickou nebo sociální, by v Itálii aktuálně nenašli. Informátor Lorenzo (30 let, 5 let v ČR, lektor) se naopak do Prahy dostal díky svému studiu. Vždy ho bavilo studovat cizí jazyky a na univerzitě v Itálii začal studovat i češtinu. Jeho studium mu umožnilo získat několik stipendií a mohl tedy nějaký čas

¹⁸⁴ LELLI, Gabriella. *L'identità rimossa: gli italiani e l'Italia : profilo di una dialettica complessa*. Roma: A. Armando, 2000c, 285 s. Intersezioni (Rome, Italy). ISBN 88-714-4832-4.

strávit v Praze. Následně si zde našel práci lektora italštiny a přestěhoval se sem natrvalo. Práce lektora patří k častým zaměstnáním mezi Italy žijícími v České republice a polovina informátorů se živila tímto způsobem – mimo to učili i soukromně a občas se zabývali i překladatelskou činností. Všichni informátoři mluví kromě rodné italštiny minimálně aspoň anglicky, mnohdy více jazyky.

Carolinu (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) do Prahy přivedla touha poznat něco nového. Vyučuje italštinu, a jak říká, najít práci jako lektorka bylo velmi snadné. Do České republiky Carolinu následoval i její italský přítel¹⁸⁵.

„Česká republika je rodná země mé mámy, a tím to pro mě má citovou vazbu.... Já se cítím být takovým mostem tady. Na jedné straně je tu italská kultura, ve které jsem vyrostla a na straně druhé je tu ta kultura, kterou potkávám každý den. Myslela jsem si, že ji znám, ale není to tak. Takže je to takový vztah, kde já se učím poznávat Česko.“ Carolina

Někteří informátoři se se svými českými partnery seznámili na studijních pobytech v zahraničí. Právě tyto jejich partneři měli hlavní vliv na jejich přestěhování do České republiky. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) si svého partnera vzala v Itálii po ukončení svého studia a následně se museli rozhodnout, kde budou žít. Její partner preferoval život v České republice, a proto se pár přestěhoval sem. Zaměstnání, které si oba našli v poměrně krátké době, jejich volbu potvrdilo. I informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) se do České republiky dostala díky svému partnerovi, Italovi, který zde začal pracovat jako dodavatel produktů do místních restaurací, a ona mu pomáhala.

„Já jsem tady už šest let, ale první čtyři jsem prostě dojížděla. Patnáct dní tady a deset dní v Itálii, patnáct dní tady a deset v Itálii. ... Také kvůli rodině v Itálii. ... Teď tu bydlím jen já a můj partner stále dojíždí.“ Lorena

Maurizio (24 let, 2 roky v ČR, koordinátor v mezinárodní firmě) následoval do České republiky svoji tehdejší přítelkyni, Češku, kterou potkal ve Španělsku v době, kdy tam studoval. Rozhodl se zde zůstat i přes jejich následný rozchod, a to z důvodu zaměstnání v mezinárodní firmě se sídlem v Praze, které tu měl.

Vztah k České republice znamenal pro každého informátora něco jiného. Mimo pocit bezpečí a stability, možnosti práce, kvalitních služeb a fungujících systémů, kulturní a sociální vyžití nebo nové vyhlídky, které jim nenabízela Itálie. Na životu v České republice

¹⁸⁵ Jeden z informátorů, Gianluca

nejčastěji oceňovali fungující dopravní systémy a lékařské služby. Informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) dodal, že ho život v Praze naučil tzv. *zůstat na svém místě*, nevybočovat. V práci se tedy drží stranou, dělá své povinnosti, ale zároveň ví, že se od něj víc neočekává. Dle jeho slov ho jeho italské geny nutí dokazovat, že je schopnější, než většina ostatních kolegů. Se svým zaměstnáním byl ale spokojen a byl si vědom, že by si se svojí manželkou, pokud by žili stále v Itálii, pravděpodobně podobný typ zaměstnání a jistoty nenašli.

Informátoři často definovali vztah k České republice, a nicméně i k Itálii, slovy láska a nenávist. Byli si vědomi výhod, které jim Česká republika nabízí, ale zároveň pociťovali i smutek a stesk po tom, co pro ně znamenala rodná země. Informátorka Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) i Maurizio (24 let, 2 roky v ČR, koordinátor v mezinárodní firmě) zmiňovali uzavřenost lidí, které zde v Praze potkávají, a právě tento charakter byl pro ně i impulsem k tomu si uvědomit rozdílnost mezi Itálií a Českou republikou.

„Je mi tu dobře, protože mi tento stát dává možnosti, seznamuji se s lidmi, kteří si mě váží a váží si i mé práce. Vidím, jak se moje situace zlepšuje. Děkuji Česku, vlastně, dává mi možnost dělat mnoho věcí. I životní podmínky. Sociální život je v pohodě. Můžu jít ven, jíst venku a nemusím se stále obávat o peníze a ceny. Na druhou stranu pokaždé, když odjíždím, si uvědomím, že mi něco chybí, nevím. Lidé jsou tu velmi uzavření.“ Erica

Informátoři chápali hlavní rozdíl života v České republice a v Itálii především jako úměrnost výdajů a příjmů, která umožňuje kvalitní život i v případě, kdy někdo nevydělavá enormní částky. Pro informátorku Ericu (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) tato skutečnost znamenala větší svobodu. Neméně důležitá rozdílnost byl pro informátory fakt, že jsou mladí Češi mnohem nezávislejší, než Italové, které považovali za velmi vázané k rodinám, kde jim tyto rodiny často až zbytečně pomáhají ve všech aspektech života, i v těch, které si zde v České republice lidé často zařídí sami.

Většina informátorů se shodovala na tom, že se cítí být momentálně více doma v České republice. Pro informátora Massimiliana (33 let, 3,5 roku v ČR, IT technik) byl jeden z důvodů stabilita zaměstnání, ale i rodina, kterou si zde založil. Někteří informátoři zmiňovali, že se někdy cítí být spíše cizinci doma v Itálii. Informátoři si také často dokázali představit žít v České republice dlouhodobě. Mají zde zázemí, často i rodinu nebo partnera. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) dokonce potvrdila, že by se do Itálie nikdy dlouhodobě vrátit nechtěla. Ostatní informátoři neměli svůj názor tak hluboce vyhraněný, ale

byli si vědomi, že stabilitu a zaměstnání, jaké si našli zde, v Itálii v blízké době nenajdou. Informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) byla rozhodnutá zůstat v Praze natrvalo.

„Zažádám si o trvalé bydliště. Doteď jsem to neudělala, ale teď jsem se už rozhodla. A dokud jsem zdravá a schopná, tak tu zůstanu.“ Lorena

Dlouhodobě si naopak život v České republice neuměl prozatím představit informátor Maurizio, který žije v České republice dva roky. Tvrdil, že cítí jakousi únavu, a má potřebu změnit prostředí. Sám si svůj život uměl představit spíše na rodné Sardinii nebo ve Španělsku. Chybí mu zde tamní charakter lidí a klima. Výzkum potvrdil, že Italové, kteří v České republice žijí již dlouhou dobu, měli i větší tendenci zde zůstat natrvalo. Mladší informátoři byli více nerozhodní a budoucnost si dlouhodobě neplánovali.

Vztah k Itálii

K Itálii jako takové měli informátoři kladný a vřelý vztah. Považovali ji za krásnou zemi s hodnotnou kulturou. Zároveň pro ně byla i zemí, která jim nezaručovala budoucnost. Považovali sami sebe, Italy, jako zodpovědné za situaci, která Itálii dovedla až do tohoto stavu bez ekonomického a sociálního zázemí, bez zajištění, které nacházeli v České republice. I informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) byl tohoto názoru, i proto je nyní jeho vztah k Itálii plný bolesti. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) dělila vztah k Itálii a samotný vztah k Italům, ke kterým se necítila být propojená. Sama se definovala jako seriózní, málomluvný a nearogantní člověk, který za výhodu života v České republice považuje i skutečnost, že nemá klasickou snědou pleť. Setkala se zde s častou definicí Itala jako Roma. Soniu zde lidé jako Italku na první pohled nepovažovali, což považovala za výhodu. Informátor Gianluca (31, let 10 měsíců v ČR, lektor) vidí situaci podobně jako Sonia.

„Itálie se mi velmi líbí. Mluvím o Itálii, ne o Italech. Líbí se mi vzduch, který se dýchá. Mám tam kus rodiny. Mám rád (italskou) kuchyni. Líbí se mi kultura a způsob života. To, co se mi nelíbí, je i důvod, proč se tady cítím lépe. Nelíbí se mi zmatek, nelíbí se mi dát si schůzku a nepřijít, chodit pozdě. Proto taky nemám výrazný vztah k Italům. Italové si taky hodně stěžují, což se mi nelíbí. Mám skvělý vztah k Itálii, ale ne tak dobrý k průměrnému Italovi.“ Gianluca

Informátor Massimiliano (33 let, 3,5 roku v ČR, IT technik) definoval svůj vztah k Itálii formou lásky a nenávisti. Považoval Italy za hlavní viníky, kteří uvedli svoji zem do stavu, v jakém se nachází. Neviděl v Itálii dostatek iniciativ a tlaku k tomu něco změnit.

Považoval Itálii za rozmanitou, krásnou zemi bez budoucnosti, pokud se něco nezmění. I pro informátorku Ericu (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) bylo těžké definovat svůj vztah k rodné zemi.

„Je to smutné, je to země, které neví, co si počít. Nemá směr, vše jde špatně. Jsou tu krásné věci, nejlepší na světě, podle mě, ale jsou tu i další, nejhorší. Politika, mentalita, co se mi nelíbí, nevím. Vyhledky pro mladé. Nefunguje nic.“ Erica

Informátorům se i přes negativní stránky Itálie stále po něčem z domova stýskalo a většina informátorů se shodovala, že jim chybí italské klima a počasí. I pro Lorenza (31 let, 5 let v ČR, lektor) to bylo slunce, které mu chybělo, mimo jiné pak přátelé a italské jídlo. Informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) byl názoru, že italská jídla si může člověk bez problémů připravit i tady, někdy draž, ale je to možné. Za to, co mu v České republice chybí nejvíc, považoval svůj rodný jazyk, italštinu. Vážil si velmi skutečnosti, že má v práci italského kolegu, se kterým může mluvit nejen italsky, ale dokonce i dialektem¹⁸⁶ z jeho rodné oblasti, protože oba dva pochází ze stejného regionu. I Edmondo se těžce smiřoval s místním klimatem, barvami. Považoval těch osm měsíců v roce, které tu nachází šedé, plné sněhu, nebo se zataženou oblohou, jako psychicky náročné a jak sám tvrdil, barvy a italské klima je faktor, který mu zde z domova chybí. Informátorka Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka), pocházející z ostrova Sardinie, si nyní velmi uvědomila svoji náklonnost ke svému domovu, Itálii.

„V létě, když se vrátím na Sardinii a jdu k moři, tak mě to dojde, protože, když si uvědomím, že je to můj domov, skoro se rozbřečím. Ano, a pak vítr. Předtím jsem ho nenáviděla. Teď, když se vrátím do Cagliari¹⁸⁷, vyjdu z letadla a dýchám ho, rozcuchá mi vlasy a mně se to líbí.“ Erica

Identita

Informátory velmi zaujala otázka, zda se cítí být více Italy nebo Čechy. Většina informátorů se cítila být stále Italy, ačkoliv uznávali, že je život v České republice v něčem změnil. Mají větší rozhled a dokonce se jistou svojí částí považují víc za Čechy, nicméně jejich italské jádro je neměnné a silně zakořeněné.

„Zcela jistě miluji svoji zem. Je normální, že se cítím být Italka, ale v jistém směru se za to stydím. Jde o způsob, jakým se řídí různé situace a strach z toho, jít kupředu a dělat jiná rozhodnutí. Italové potápí naši zem. Po prvních dvou letech strávených zde,

¹⁸⁶ V odlišných italských regionech se mluví kromě italštiny často i odlišnými dialekty.

¹⁸⁷ Informátorčino rodné město

když už jsem poznala jinou zem, jiné zvyky, věci, které fungovaly. Jistě, vy máte za sebou jinou historii. Omezení, které my jsme neměli. Je to způsob žití, které jsme my nezažili. My jsme byli stále velmi svobodný stát. A přesto jsme se za tolik let nenaučili vybudovat to, co vy jste zvládly za tak málo let. Podařilo se vám nechat tuto zem růst dobrým směrem. S radostí, protože jste chtěli něco jiného. Naopak u nás se všichni spokojí se vším a čekají, že přijde někdo jiný to vyřešit.“ Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská)

Informátorka Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) si byla jistá, že její italské Já je neměnné. Objevila na sobě ale změny, které předtím vůbec nevnímala. Často se cítí být odlišná i v rodné zemi. Naučila se nechodit pozdě a být velmi háklivá k tomuto zvyku. Tvrdila, že ji nyní vyvede z míry i autobus, který má dvě minuty zpoždění a považovala to za velkou změnu od toho, jak by se chovala předtím doma, nebo jak vidí chovat se své italské přátele na Sardinii. Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) se cítí být Irka pro svoji vášeň pro keltskou kulturu. Ani Čech, ani Ital. Naopak se ke svému italskému původu vyjadřuje negativně.

„Ani jeden z těch národů nemám moc v lásce. ... Je to divné, já nejen že se k tomu (národu) nehlásím, já jsem přímo nešťastná, že jsem Italka. Pak máš to pouto. Když se vrátím domů a vidím ty barvy svého kraje. Něco to dělá. Jinak to nechápu, že jsem se tam narodila. Možná je to trest, že musím tu italštinu učit. Pro mě je to hrozně nudný jazyk.“ Sonia

Usměvavost byla jedním z důležitých faktorů, který informátoři zmiňovali jako ten, který podporuje jejich italské Já. Dále pak informátoři zmiňovali pozitivní přístup, komunikativnost a navazování vztahů. Jak říkal sám informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa), jeho italská stránka se projevuje tím, že rád dokazuje, jak je schopný. Informátorka Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) v sobě vidí Italku díky svému estetickému vnímání, klidu a způsobu, jakým si užívá život a různé situace. I ochutnání plátku mortadelly¹⁸⁸, klidné vypití kávy, vnímání života po malých kouscích, jak to málo vidí u Čechů, z ní dělá Italku a i Erica si jistým způsobem připomínala svoji italskou identitu.

¹⁸⁸ Uzenářský výrobek původem z Itálie

„Čtu. Mluvím s přáteli. Když mluvím se Sardy, tak mám často touhu mluvit dialektem, i když jsem jím předtím nemluvila. ... (Baví mě) mluvit o mé zemi, regionu, se svými studenty.“ Erica

Carolininu (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) italskou část dle ní definovala její láska ke kuchyni a estetické citění. Česká část naopak vyjadřovala charakter. Považovala Čechy lehce za rezervované a často v sobě tuto vlastnost nacházela i sama.

„Myslím, že vyučovat italštinu je způsob, jak zůstat Italové. Líbí se mi i zvat přátele na skleničku vína. Sklenička vína může být i způsob, jak zůstat Italy.“ Carolina

Vztah k italské komunitě v České republice

Setkávání a vyhledávání osob stejné národnosti nebylo u většiny informátorů žádané, mnohdy naopak. Většina navazovala vyloženě jen spontánní vztahy a přátelství a nevyhledávala již žádné uměle konstruované společenství lidí stejné národnosti. Většina informátorů měla přátele různých národností, jak mezi Italy, Čechy, tak i jinými. Na sociálních sítích byla možnost vyhledat skupiny Italů, kteří se sdružovali za účelem výměny informací a i navazování přátelství krajanů v České republice. Existence této komunity nebyla přijímána respondenty ryze negativně, ale většina neměla potřebu ji vyhledávat. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) se ale k italské komunitě stavěla s velkým odstupem a neměla vůbec žádný zájem o to, být v kontaktu s jinými krajany a i svoji práci lektorky italštiny vnímala negativně z důvodu, že se jí italština jako jazyk vůbec nelíbil a neměla potřebu si svůj italský původ připomínat. Ani většina dalších informátorů nevyhledávala italskou společnost ve větší míře, než byli jejich bližší přátelé. Považovali za příjemné být v nějakém kontaktu s italskými přáteli, ale ne s lidmi, kteří nechtěli žít možná v České republice takové, jaká je, ale chtěli si ji přetvořit na jistý druh Itálie. Srazy, které se pořádaly mezi Italy žijícími v České republice, převážně v Praze, považovali informátoři za souhrn všech možných klišé, které se pod pojmem Ital dá představit.

Informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) nevyhledával nikdy svoje krajany v Praze a tvrdil, že má nedůvěru ke svým krajanům v zahraničí, kteří se často chovají nevhodným způsobem. Samozřejmě informátor zdůraznil rozdíl mezi italskými turisty a lidmi, žijícími zde trvale, nicméně si svoje krajany držel v jistém odstupu a italskou společnost nevyhledával. Jak sám říkal, byl rád za své italské kolegy v práci, a to mu stačilo. Na druhou stranu samozřejmě Edmondovi chyběla i část italského charakteru, kterou když ale vyhledával, zároveň nacházel i všechno to, co nechtěl.

„Obvykle když potkám nějaké Italy v metru, tak se odtáhnou a zkusím i mluvit česky, aby si nevšimli, že jsem Ital taky.“ Gianluca (31 let, 10 měsíců v ČR, lektor)

Lorenzo (31 let, 5 let v ČR, lektor) měl, podle svých slov, vyvážené množství italských i českých přátel. Poslední dobou se Lorenzo setkával se svými italskými přáteli převážně na fotbale, který považoval za identifikační prvek Italů jak v rodné zemi, tak i mimo ní.

Italský kulturní institut¹⁸⁹ funguje v Praze od roku 1971 a má za úkol podporovat kulturní vztahy a výměny mezi Itálií a Českou republikou, dříve Československem. Informátorka Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) by uvítala, kdyby Italský kulturní institut organizoval nějaký kvalitní filmový festival nebo koncerty méně známých italských zpěváků. Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) a Gianluca (31, let 10 měsíců v ČR, lektor) byli téhož názoru, vzhledem k faktu, že pár akcí již navštívili a byli schopni situaci posuzovat.

„Myslím si, že Italský kulturní institut je trochu smutný. Myslím, že nabízí zajímavé věci pro lidi, kteří studují italštinu a zbožňují Itálii, ale ne pro Italy.“ Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka)

Informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) naopak ráda vyhledávala komunitu Italů v Praze, kterou objevila přes sociální síť *facebook*. Považovala se za osobu velmi otevřenou, srdečnou a usměvavou, a proto se cítila být z větší části lépe mezi Italy a ráda se účastnila společných akcí a udržovala kontakty s krajany. Viděla ale hluboký rozdíl mezi tzv. novou a starou italskou komunitou v České republice.

„Můžu ti říct, že ta nová komunita, mluvím hlavně o studentech a mladých lidech, se dá rozhodně považovat za dobrou komunitu. Na rozdíl od té staré. Té se nepodařilo ani zůstat v kontaktu mezi sebou samými. Ti, co jsou tu už hodně let, a mluvím nejen za sebe, my je nevyhledáváme, protože jsou to ti Italové, které my nechápeme. Žijí tady, ale opovrhují touto zemí. ... Mladí mají úplně jiného ducha. Italové, kteří přijeli už před mnoha lety, přijeli z naprosto odlišných důvodů, nežli ti aktuální. Mladí teď přijíždí najít nějakého ducha a životní poznání, které nenachází v Itálii.“ Lorena

Rodina

Italové jsou velmi vázáni na svoji rodinu, proto se stěhování jednoho jejich člena mohlo zdát složité. Informátoři postrádali své rodiče, ale někdy jim vzdálenost mezi nimi

¹⁸⁹ Kromě organizování kulturních akcí nabízí institut také aktivity spojené s rozvojem a šířením italského jazyka a kultury, k nimž se mimo jiné řadí kurzy italského jazyka. Institut se podílí i na organizaci soutěží v oblasti poezie a překladů italských textů. Oceněná díla se poté stávají součástí jeho vydavatelské činnosti (Istituto italiano di cultura, 2014, http://www.iicpraga.esteri.it/IIC_Praga).

pomohla i vylepšit vzájemné vztahy. Rodiče respondentů chápali malé uplatnění svých dětí v Itálii, a i proto informátory ve svém rozhodnutí opustit Itálii většinou podporovali. Rodiče informátora Lorenza (31 let, 5 let v ČR, lektor) svého syna nikdy nepřesvědčovali, aby zůstal v Itálii.

„Ne, nikdy. Byli vždy velmi otevření, když jsem začal jezdit do zahraničí. Potom možná doufali, že se vrátím, možná stále doufají, ale ví, jaká je tam situace, takže na mě netlačí. Nikdy jsem nemusel překonávat žádnou překážku od mé rodiny.“ Lorenzo

Poté, co se informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) rozhodla zůstat natrvalo v Praze, musela celé své rozhodnutí obhájit před svou rodinou i dcerami, které žily stále v Itálii. Její mladší dcera zůstala bydlet u Loreniných rodičů a pokračuje ve studiu v rodné zemi. Bylo jí sedmnáct let. Starší dcera měla již svoji rodinu. Lorena se snažila svoji mladší dceru přesvědčit, aby s ní v Praze žila. S matkou zde strávila téměř celý rok, ale nebyla zde šťastná, proto ji Lorena poslala zpět ke svým rodičům. Lorena měla na počátku potíže vycházet se svoji matkou a přesvědčit ji o své volbě života v cizí zemi. Následně se i rozhodla svoji matku na dvacet dní pozvat do Prahy, aby sama poznala důvody, které Lorenu, její dceru, vedly k této volbě. Nakonec se svoji matkou i ostatními členy rodiny vycházela opět dobře.

Informátoři si udržovali s rodinou dobré vztahy, volali si, psali si i se domů několikrát do roka vraceli. Hlavními komunikačními prostředky pro všechny informátory byl telefon, skype, facebook a ostatní mobilní aplikace pro komunikaci. Internet byl oblíbenou pomůckou především kvůli cenám komunikace mezi vzdálenými členy rodiny. Průměrně si informátoři s rodinou volali asi jednou za týden nebo za dva. S příbuznými, kteří používali internetové sociální sítě, byli v kontaktu i častěji.

Za rodinou do Itálie se informátoři vraceli průměrně dvakrát do roka. Nejčastěji se vraceli na Vánoce a v létě, kdy si chtěli užít letní počasí a moře. Vánoční svátky byly pro rodiny informátorů a i pro ně samotné důležité, a měli potřebu je trávit právě se svoji rodinou a proto se většina z nich pokaždé na svátky vracela domů.

Často informátoři zmiňovali odlišnou sílu vazeb mezi rodinnými členy v Itálii a v České republice. Italské rodiny považovali respondenti za více propojené a jejich vztahy mezi sebou za užší a hřejivější. Italové dle nich rodinou žijí více, než Češi. Informátorka Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) uznala, že rodinná pouta se znají být silnější v italských rodinách, ale potvrdila, že přítelova rodina v České republice byla velmi silně propojená. Erica byla přesvědčena, že česká výchova vede lidi k větší samostatnosti, než ta italská.

„Myslím, že italská rodina více pomáhá a nežádají to od tebe. Pokud máš potřebu, pomohou ti. Česká máma, když pomáhá svému synovi, se ho ptá, zda to potřebuje. Italská máma mu to dá, aniž by se ho ptala. ... Tady i v Evropě jsou mladí mnohem víc samostatní, u nás méně, protože tam mají obvykle rodiče, kteří jim pomohou. Někdy i příliš.“ Erica

Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) i Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) měly české partnery. Informátorka Sonia zmínila negativní přijetí jí, jako Italky, jedním členem rodiny svého českého manžela. Negativní vztah přetrval až do teď, ale s ostatními členy manželovi rodiny vycházela Sonia dobře. Sonina rodina neměla žádné výhrady k jejímu českému manželovi, ale nechtěla, aby odjela. Sonia tvrdila, že pokud by se s manželem rozhodli žít v Itálii, nebyla by ze strany její rodiny k jejich vztahu žádná námitka. I informátorka Erica popisuje své přijetí rodinou svého českého přítele.

„(Příteleva) maminka mě na začátku moc nemusela, protože byla žárlivá na svého syna, ne, že bych byla Italka. Nemělo to nic společného s národností. Jinak mě všichni přijali velmi dobře. Obvykle byli velmi zvědaví.“ Erica

Jazyk

Jazyk je jeden z hlavních aspektů, sloužící k integraci do majoritní společnosti. Cizinci s nízkou znalostí majoritního jazyka společnosti nemají evidentně takové možnosti k zapadnutí mezi majoritu, jako cizinci, kteří jsou ochotni se majoritní jazyk naučit. Z odpovědí informátorů byly patrné obě varianty. Část z nich byla schopná v České republice žít bez značných jazykových obtíží, bez znalosti češtiny. Tito lidé preferovali být v kontaktu s ostatními Italy, dokonce i v zaměstnání, kde používali především italštinu a angličtinu a český jazyk ovládali na základní úrovni. Druhá skupina informátorů považovala jazyk naopak za nedílnou součást života v cizí zemi a nezbytnost pro kvalitní integraci a život. Český jazyk byl pro ně nástroj k poznání a k zapadnutí mezi majoritní společnost. Italové, kteří se aktivně učili, nebo naučili, česky, se chtěli vymanit z faktu být jenom cizinec a snažili se udržovat a vyhledávat přátelství a kontakty mimo svoji komunitu. Všichni respondenti byli ale na takové jazykové úrovni, že se dokázali normálně domluvit v základních denních situacích, jako je nakupování apod. Informátorka Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) se česky učila od mala. Její maminka byla Češka. Byla ochotná provést rozhovor i v češtině, ale nakonec preferovala italštinu.

„Máma na mě odmala mluvila česky, táta italsky. Když mi byly čtyři roky, moje máma přestala mluvit česky. Neví se proč. Myslím, že měla strach, abych si nezačala plést

dva jazyky ve škole. ... Pokračovala jsem mluvit česky s příbuznými, s tetou, prarodiči, ale to nebylo moc vážné až do doby, kdy jsem se sem přestěhovala a začala se česky vážně učit. ... Teď mohu říct, že rozumím všemu.“ Carolina

Soniu (41 let, 11 let v ČR, lektorka) začal češtinu trochu učit nevlastní otec jejího manžela. Následně si pořídila učebnici češtiny a učila se sama. Nyní je v České republice již přes jedenáct let a česky rozumí a mluví na vysoké úrovni. Jako jediná informátorka prováděla rozhovor v češtině. Dle jejích slov ji s češtinou velmi pomohla její práce lektorky italštiny a její studenti. Informátoři, kteří se živilo jako lektoři italštiny, považovali své zaměstnání i za dobrý způsob učit se česky a považovali své studenty za své učitele jazyka. Naopak informátoři, pracující v mezinárodních firmách, si většinu času vystačili bez češtiny. Maurizio (24 let, 2 roky v ČR, Koordinátor v mezinárodní firmě) byl nicméně schopen se jazyk naučit na dobré komunikativní úrovni.

Odpovědi informátorů na otázku, jaký jazyk považovali za ten, který denně používali nejčastěji, se značně lišili. Situaci ovlivňoval i druh zaměstnání, lidé, s kterými pracovali a národnost partnera.

„Během týdne angličtina, protože v práci používám jen angličtinu. A doma češtinu. ... Moje přítelkyně nemluví italsky. Takže já doma s ní mluvím na půl česky, na půl anglicky. A s (přítelkyniným) synem mluvím jen česky.“ Massimiliano (33 let, 3,5 roku v ČR, IT technik)

Lektoři italštiny naopak definovali italštinu jako nejpoužívanější jazyk v jejich denním životě. Informátorka Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) používala denně nejčastěji italský jazyk, i kvůli práci lektorky, i díky svému italskému příteli. Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) také nejčastěji mluvil italsky i díky tomu, že jeho manželka, Češka, uměla italsky velmi dobře. Informátoři Lorenzo (31 let, 5 let v ČR, lektor) i Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) používali nejčastěji češtinu. Sonia označila jako druhý jazyk italštinu. Z tohoto hlediska byly zvyklosti respondentů velmi odlišné.

Znalost českého jazyka byl pro informátory základní prvek pro integraci do české společnosti a k adaptaci, a proto se hlavně mladší část informátorů česky aktivně učila, nebo stále učí.

„Když (lidé) vidí, že se Ital aspoň snaží učit česky, už je to lepší. Když ale vidí Itala, který mluví jen italsky a chová se jako klasický Ital, tak je brán trochu stranou.“
Gianluca (31, let 10 měsíců v ČR, lektor)

Informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) byl přesvědčený, že pro život v Praze není nutné mluvit česky, pokud člověk nemá jisté aspirace poznávat místní lidi. Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) se s tímto názorem také ztotožňovala. Edmondo zároveň uznával, že nízká schopnost mluvit česky cizince odsunuje trochu mimo společnost.

„Český jazyk je nezbytný, pokud se chceš integrovat. To je pravda. Otázka je, jestli se ten někdo chce integrovat. Jaký život vede, co chce dělat, k čemu ti je (jazyk), s kým musíš mluvit. Samozřejmě je znalost češtiny dobrá, pokud se chceš integrovat. ... Abych se vnitřně vylepšoval. ... já se tím nyní nezabývám, protože necítím potřebu integrace nebo vyhledávání místní společnosti. Já žiju tak, jak jsem ti říkal. Pracuji, jdu domů, jím, spím.“ Edmondo

Velmi důležitou otázkou pro informátory bylo, jak a v jakém jazyce si vyhledávali informace a odpovědi byly značně rozdílné. Jednalo se o lidi, kteří ovládali více méně minimálně tři jazyky – angličtinu, italštinu a češtinu. Často vyhledávali informace dle země, která je momentálně zajímala, a jen pár jich preferovalo skutečně italštinu. Informace vyhledávali informátoři převážně na internetu, proto byli jazykové preference takto rozdílné. Z českých novin informátoři upřednostňovali deník Metro.

Televizní programy sledovali informátoři převážně v češtině, jen dva se přiznali, že měli satelit. Velká část informátorů pak filmy a podobné sledovala v originálním jazyce, s českými titulky, pokud to bylo možné. V češtině si většina nevěřila natolik, aby v ní četla knihy nebo sledovali filmy. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) se toužila stále zdokonalovat v češtině, a proto četla často v tomto jazyce. Italštině se vyhýbala jak v mluvě, tak čtení a jiném.

„Čtu furt (česky), protože jazyk nikdy nepřestaneš zdokonalovat. Televizi nemáme, ale filmy jasně sleduju. A spíš než noviny čtu literaturu. Nějakou dobu jsem četla Lidové noviny, ale nemám ráda deníky a celkově jsem začínala s Reflexem, ale pak jsem přešla k literatuře. V italštině nevyhledávám vůbec.“ Sonia

Informátoři Daniele (34 let, 5,5 roku v ČR, organizátor lékařských událostí) a Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) přiznali, že měli doma satelit, aby mohli sledovat italské a

zahraniční programy. I přes tento fakt se ale informátoři češtině nebránili a snažili se jí pomalu přijímat a chápat, často formou sledování filmů, kde si nastavili české titulky.

Náboženství

Italové jsou známi pro svoje náboženské citění¹⁹⁰. Velká část informátorů přijímala Českou republiku, jako z velké části ateistickou, kladně. Mezi informátory byli jak ateisté, tak věřící, i věřící nepraktikující. Část informátorů se vyjádřila ve smyslu, že náboženství už není slovo boží, ale slovo člověka, a proto mu již tolik nedůvěřovali. Informátor Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) přičítal slabý zájem o víru české historii i komunismu, který zde zájem o náboženství limitoval.

„Co se říká v sociologických knihách? Češi jsou ateisté. ... Pokud mluvíme o lidové zbožnosti, jako její vnější projevy, tak ano. Tady tedy není zbožnost jako v Itálii. Pak naopak mluvíme o pohledu na zbožnost v životě. Ta není ani v Itálii. Necháme to být. Myslím, že nedostatek náboženského zájmu, který pochází z těch padesáti let komunismu, z kultury a z toho, co udělali, že udělali z Čecha osobu tichou, tak z něho udělali i osobu prakticky bez tužeb a nadějí. ... Nic neočekává. Na ničem nelpí.“
Edmondo

Informátoři Lorenzo (31 let, 5 let v ČR, lektor) i Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) o sobě tvrdí, že jsou ateisté, a v České republice se cítí dobře.

„Bylo zvláštní vidět, že tu skoro nikdo není křtěný. Ale pozitivně, protože já jsem ateista. Zrušila jsem svůj křest. Teď je možné to udělat, na byrokratické úrovni.“ Erica

Eričino rozhodnutí nemělo nic s faktem, že žila tady v Praze, jelikož se k němu rozhodla před mnoha lety. Momentálně o jejím rozhodnutí neví ani celá její rodina. Rodiče její rozhodnutí přijali, ačkoliv její otec trochu hůře. Její rozhodnutí jim připadalo jako postoj proti rodině, nebo aspoň proti jejím kmotrům.

Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) byla přesvědčená, že je zde v České republice velký zájem o alternativní náboženství, například buddhismus. O ten se i informátorka konkrétně zajímala od doby, kdy žila ve Skotsku a podle jejího názoru je i v Itálii velký zájem o podobná náboženství. Byla přesvědčena, že jsou Italové samotným Vatikánem již unavení, a to zvláště ženy, jelikož se Vatikán často vměšuje do záležitostí, kam by neměl.

¹⁹⁰ Většina obyvatelstva v Itálii patří historicky mezi katolíky, tj. asi 85–95 % lidí. (Itálie, 2013, <http://italie.net/nabozenstvi>)

Informátoři si uvědomovali, že se v Itálii náboženství chápe mnohem hlouběji, než v České republice. Přisuzovali to i náboženské výchově, které byla většina vystavována od mala. Katechismus¹⁹¹ je oproti České republice v Itálii běžnou součástí výchovy.

„Když jsi malý, chodíš na katechismus, pak ve škole jsou hodiny náboženství. Což tady není, tady to nikdo nedělá. Možná jen děti na Moravě. ... Náboženská výchova je aspekt kultury. Samozřejmě tady je to slovo vymazáno padesáti lety komunismu. Silou. ... Dítě s náboženskou výchovou má možnost, ale není jistota, že se mu to podaří, vylepšovat vztahy k druhým až do konce svého života. To tady není nabídnuto. Nebo je to nabídnuto, ale nikoho to nezajímá.“ Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa)

Velká část informátorů se shodovala, že náboženská výchova dokáže dětem už od mala ukazovat, a podporovat v nich samých, jisté životní hodnoty, především pak respekt k rodině a bližním a právě i díky této výchově mohou mít Italové z větší části hlubší smysl pro rodinu. Informátor Massimiliano (33 let, 3,5 roku v ČR, IT technik) byl toho názoru, že nevěry a podobné záležitosti se dějí zcela jistě i v Itálii, ale Italové mají tendenci tyto *poklesky* více skrývat. Informátorka Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) to přisuzovala většímu smyslu viny, který lidé získávají právě formou náboženské výuky. Odsouzení je pro Italy hrozivá představa, ale u Čechů se informátoři s takovým chápáním nesetkali. Náboženství je v Itálii skutečně vážným tématem. Někteří informátoři ale nebyli přesvědčeni upřímností, s jakou se tam víra projevuje navenek. Informátoři chápali některé Italy jako oběti náboženské morálky, často jen hrané pro okolí. Informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) se v Praze setkala se zvláštností, která ji velmi překvapila.

„První Vánoce, co jsem byla tady, jsem se šla podívat do kostela Jezulátka a tam jsem našla všechny vánoční stromečky. Vánoční stromek je u nás pohanský zvyk, ne katolický. Takže když jsem viděla všechny ty dekorované stromky uvnitř toho kostela, byla jsem překvapená. U nás v Itálii toto neexistuje. ... Jedná se o dvě rozdílné věci, které nejdou míchat.“ Lorena

Informátor Maurizio (24 let, 2 roky v ČR, Koordinátor v mezinárodní firmě) vyrůstal ve věřící rodině, ale nepraktikující. Život v Praze ho naopak k víře malinko navrátil.

„V Itálii jsem už roky nechodil na mše, ale když jsem přijel do Prahy, tak v neděli, když je italská mše, tam jdu. Vrátil jsem se k tomuhle zvyku. Možná, abych se cítil víc doma, nevím.“ Maurizio

¹⁹¹ Křesťanská nauka

Svátky

Mezi obecně nejvíce přijímaný svátek patřily mezi informátory Vánoce, popřípadě ještě Velikonoce, a informátoři vnímali rozdílnost slavení obou svátků. Často Vánoce slavili u svých rodin v Itálii a na české Vánoce si většina informátorů špatně zvykala. Bylo pro ně těžké přijímat zvyky, kdy se Vánoce slaví jen v okruhu velmi blízké rodiny, protože samotní Italové slaví Vánoce s širokou rodinou ve velmi veselém duchu. Massimiliano (33 let, 3,5 roku v ČR, IT technik) si ještě nezvykl na slavení Vánoc po česku, proto přemýšlel o možnosti slavit je příští rok napůl italské.

„Tady se Vánoce slaví 24. prosince, zatímco my v Itálii 25. I otázka rozbalování dárku, ne. Tady se rozbalují po večeři, v sedm, v osm večer, zatímco my jsme čekali buď to následující ráno, nebo půlnoc. To je věc, co mi ještě není blízká.“ Massimiliano

„V Itálii je takové rčení: Vánoce s tvými a Velikonoce s kým chceš. Takže to byla taková povinnost se vrátit na Vánoce domů.“ Gianluca (31, let 10 měsíců v ČR, lektor)

Informátorka Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) má matku Češku žijící v Itálii, proto od mala slavila Vánoce smíšeně. 24. prosince připravovali s rodiči a s partnery velkou slavnostní večeři, ale dárky rozbalovali většinou příští ráno, kdy následoval slavnostní oběd.

Velikonoce patřily také k oblíbeným svátkům a informátoři přiznávali, že v nich byl velmi zakořeněný vztah k oslavám Velikonoc po italsku, s přáteli venku v přírodě. Česká tradice se jim zdála zajímavá, ale nijak ji nepraktikovali a teprve se ji učili poznávat.

„České Velikonoce jsem slavila, když jsem byla mladší. Bylo to trochu divné. Byli jsem u mé babičky, která připravila všechna ta typická jídla, dělali jsme vajíčka, potom nás honili s pomlázkami. ... Myslím, že to byla zábava, ale nedostala jsem svoje velké čokoládové velikonoční vejce¹⁹². Bylo to zvláštní.“ Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka)

„Na začátku jsem se tomu (české tradici pomlázky) smála. Pak jsem si o tom něco přečetla. A překvapilo mě, že si na tuhle věc hodně žen stěžuje a na druhou stranu to vypadá, že se vám nesmí odepřít. Tohle se mi nelíbilo. Já jsem to s Ondrou (přítelem) jednou zkusila, ale řekla jsem mu, že další rok už nechci. Když nechci, tak nechci. A on to chápe. To je důležité.“ Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka)

¹⁹² V Itálii se na Velikonoce darují veliká čokoládová vejce, obvykle s překvapením uvnitř

Informátoři odpovídali, že ostatní svátky moc neslaví, a tím méně, aby slavili nějaké italské svátky zde v České republice. Výzkum také potvrdil, že informátoři stále preferují slavit svátky jako Vánoce a Velikonoce tak, jak byli zvyklí v Itálii. Informátorka Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) zmiňovala ještě dva další svátky, které ráda trávila s rodinou a které tvořily momenty, kdy je se svými blízkými. Jednalo se o svátek sv. Štěpána a italský Den osvobození, 25. dubna. Oba tyto svátky slaví s rodinou a blízkými přáteli a pokud se Carolina nenachází zrovna v Itálii, snaží se tyto svátky oslavovat i v Praze, s přáteli.

Zvyky

Každodenní realita života v České republice přinášela informátorům nové a nové objevy, i v oblasti zvyků.

„Jedna věc, které jsem si tu všimla, je zvyk, který tu všichni máte, když vstoupíte do nějakého obchodu a všichni zdraví. A když odcházíš, tak tě pozdraví znovu. ... Tady jste zvyklí, že se (v obchodech) nejdříve pozdraví a pak požádáš o to, co chceš.“

Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská)

Obecně se informátoři shodovali na tom, že jsou Češi v úzkém vztahu s přírodou a rádi tráví čas venku. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) zmiňovala i sympatii ke sbírání hub a poznávání přírody, které je pro Čechy typické. Líbil se jí i fakt, že jsou české děti zvyklé chodit v létě na kolo a v zimě na lyže a často tráví čas venku. Dokonce považovala Čechy za kulturně založené, co se týče návštěv divadel. Carolina (21 let, 2 roky v ČR, lektorka) pak zmínila další ze zvyků, který ji zaujal.

„Líbí se mi jeden český zvyk, chodit o víkendu na chatu. Ital, který má druhý dům, je obvykle hodně bohatý, takže jich není moc. Musím říct, že skoro všichni Češi mají chatu a mě se líbí ten zvyk zvednout se a jít pryč na víkend.“ Carolina

Kuchyně

Italská kuchyně byla u informátorů vnímaná velmi kladně a často ji vyzdvihovali mezi jednu z nejlepších na světě. Zcela jistě ji chápali jako své propojení s italskou kulturou a tradicí. Oceňovali její variabilitu, rozmanitost ingrediencí a zároveň jednoduchost. Všichni informátoři se shodli, že je pro ně italská kuchyně pýchou a vzájemnou identifikací mezi Italy. Zároveň uvedli, že italská kuchyně je základ jejich jídelníčku a obvykle doma vaří právě ji.

„Mě chutná velmi italská kuchyně. Nakonec já vařím italská jídla. ... Obvykle česká jídla jíme venku. Doma vaříme italská, i můj přítel vaří italská jídla. Jsou lehčí, na to,

jíst je každý den. A pak já jím hodně těstovin, ty mám za dvě vteřiny hotové.“ Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka)

Ve smíšených vztazích bylo běžné českou a italskou kuchyni kombinovat, ačkoliv z rozhovorů vyplival stále fakt preference té italské. Informátoři Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) i Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) mají za partnery Čechy a ve vaření se většinou střídají – informátoři vaří po italsku a jejich partneři po česku.

„Italská kuchyně jsem já, u sporáku. Jak ji vnímám? Je to zdravá kuchyně, především. Česká kuchyně není příliš zdravá. Pokud jím hodně cibule nebo česneku, tak je jasné, že pokud se potím v autobuse, smrdím. A já z práce jezdím autobusem a připadám si jako v plynové komoře. Ne proto, že by se lidé nemyli, ale protože základ jídelníčku je špatný. Příliš cibule, příliš česneku. Příliš tuku, omáček, chleba. Nedělá dobře smažené, tučné, ani sádlo. Italská kuchyně používá cibuli i česnek, ale ne v průmyslovém množství.“ Edmondo

Informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) se stavila ke kultuře italské kuchyně v České republice negativně. Jak se sama vyjádřila, Češi jsou zvyklí jíst italská jídla v tom nejhorším slova smyslu. Často se zde v České republice informátoři setkali s italskými recepty, které v jejich rodné zemi ani neexistují.

„Pizzu jím, u nás blízko je jedna dobrá pizzeria, ale recepty jsou teda hrozná. Jsou tu dva typy, které můžu jíst, protože ty kombinace jsou hrozná pro mě. Nikdy to nebude to samé, ale je potřeba si zvyknout.“ Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka)

Většina informátorů uznala, že česky moc doma nevaří, a to z několika důvodů. Mezi hlavní patřila především zdlouhavá doba přípravy, složitost a fakt, že se jedná většinou o jídla velmi těžko stravitelná v porovnání s italskou kuchyní. Někteří informátoři, jako Edmondo (42 let, 3 roky v ČR, koordinátor mezinárodní spolupráce ve firmě Baťa) nebo Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) se pokoušeli české recepty trochu odlehčit. Česká kuchyně připadala informátorům ale chutná, ačkoliv možná málo rozmanitá. Někteří informátoři se shodovali na tom, že jim z české kuchyně velmi chutná maso, ale chybělo jim v ní více zeleniny a ovoce.

„Z české kuchyně mi chutná maso, ale jinak je na mě příliš těžká. ... Vařím spíš tu středozevní kuchyni, zeleninu, těstoviny. Preferuji italskou kuchyni, protože jsem na ni

zvyklý. Máme tepleji a jíme více zeleniny a ovoce. Nemohl bych si asi nikdy zvyknout na českou kuchyni.“ Maurizio (24 let, 2 roky v ČR, Koordinátor v mezinárodní firmě)

Pokud se informátoři rozhodli jít na jídlo do restaurace, z větší části preferovali jít na české jídlo. Z rozhovorů se dá říct, že česká jídla informátoři neradi vařili doma, ale rádi ochutnávali a poznávali venku. Italskou kuchyni naopak preferovali vařit sami. Samozřejmě se nejednalo o pravidlo, ale vždy o aktuální preferenci. Ve většině případů preferovali informátoři nakupovat potraviny, i ty italské, v obyčejných supermarketech.

„Já chodím nakupovat do supermarketů. Jdeš do Lidlu a najdeš italské produkty, jdeš do Tesca a najdeš je také. Nechodím do italských obchůdků. Vždy říkám, že jsem v Česku zchudla. Co se týká peněz. ... Máme jiné zvyklosti. I v jídle. ... Já když jdu nakupovat, tak dělám italský nákup. Mám své zvyky. Nejdu koupit jen klobásu, chleba, nebo eidam. ... Vidím, co nakupují další lidé. ... Logicky jsou tedy moje výdaje vyšší, než ty, co máte třeba vy. ... Ale ačkoliv jsem možná zchudla, co se peněz týká, tak jsem zbohatla na dalších věcech.“ Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská)

Do italských prodejen chodili informátoři většinou jen pro vybrané produkty¹⁹³, například lokální potraviny, které nesehnali v běžném supermarketu. Dále jsou to místa, kam chodili za kvalitou, za kterou byli ochotni si připlatit. Nevyužívali ale příliš často služeb italských prodejen z důvodu vyšších cen zboží, které jsou proti Itálii, a často i běžného českého supermarketu, několikanásobně vyšší.

„Může se stát dvakrát, třikrát do měsíce, že zajdu do italské prodejny pro šunku a parmazán, ale jinak jsem spokojený. ... Jednou jsem šel i do sicilské prodejny pro sardský sýr¹⁹⁴. Preferuji supermarkety. Italské prodejny jsou příliš drahé – za některé věci, za které dám doma jedno euro, tady zaplatím tři nebo čtyři eura.“ Maurizio (24 let, 2 roky v ČR, Koordinátor v mezinárodní firmě)

Žádný z informátorů se nevyjádřil negativně k dostupnosti italských produktů v České republice a všichni byli přesvědčeni, že v dnešní době se dá sehnat vše, s menšími nebo většími obtížemi. Většina informátorů nebyla velmi spokojena s kvalitou zeleniny a ovoce v České republice. Informátorka Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) si zvykla hledat kvalitnější zeleninu na farmářských trzích. Informátoři si často jisté produkty, jako jsou salámy a sýry, dováželi od svých rodin z Itálie a samozřejmě byly i produkty, které

¹⁹³ Často zmiňované jsou (mimo jiné) italské uzeniny, sýry, vína a konzervy

¹⁹⁴ Pecorino sardo

informátorům z domova chyběly a bez kterých se naopak vůbec v kuchyni neobešli. Jednalo se především o olivový olej, kvalitní těstoviny a ryby.

„Nechutnají mi tady uzeniny. Nelíbí se mi, jak je balí a že už jsou nakrájené. Čerstvost je jedna z nejdůležitějších vlastností uzenin.“ Erica (29 let, 3 roky v ČR, lektorka)

Kultura stolování

Kultura stolování byl jev, který informátoři považovali za velmi odlišný. Čas k jídlu byl pro ně i moment, kdy se rodina a přátelé sejdou společně a popovídají si a stůl se pokaždé prostírá a připravuje. Dle informátorky Ericy (29 let, 3 roky v ČR, lektorka) na stole nikdy nechybí sůl a olivový olej. Stolování je pro Italy jakýsi rituál, který informátoři u Čechů nenacházeli v takové míře, a jedná se o zvyk silně zakořeněný.

„Když se Italové potkají u stolu, je to i k mluvení. Tady je to ale moment k jídlu. Je pravda, že vánoční oběd v Itálii trvá čtyři, pět hodin. Nosí se zákusky, mluví se, pak se nosí první chody, mluví se. Stolování je pro Itala rituál.“ Gianluca (31, let 10 měsíců v ČR, lektor)

„Během týdne mi vyhovuje jíst rychle, ale když jdu do restaurace a vidím, že mi odnášejí talíř hned, jak odložím vidličku, mě dovádí k šílenství. ... Tohle je i kulturní odraz. Když jsem v Itálii, tak vědí, že se najíš v klidu, povídáš si, prostě v pohodě.“ Lorenzo (31 let, 5 let v ČR, lektor)

Diskriminace

Informátoři se shodli, že se v České republice s velkým projevem diskriminace nesetkali. Praha pro ně byla kosmopolitním městem, kde jsou různé kultury zvyklé žít vedle sebe. Problém informátoři viděli především v oblasti předsudků české společnosti proti Italům, jako takovým a tyto předsudky pak často považovali za jistou obdobu diskriminace. Často se tu setkávali s jistým druhem smyslu pro humor proti italské národnosti. Informátor Gianluca (31, let 10 měsíců v ČR, lektor) uvedl, že jsou Italové nahlíženi často z legrace například jako na charakter Silvia Berlusconiho¹⁹⁵.

„Nemluvím o diskriminaci, ale o předsudcích. Jako, že Italové sem přichází jen kvůli jednomu, ženám, že přichází jen oklamat lidi. Podnikat trochu divně. Nemůžu popřít, že to tak není, ale ne všichni jsme takoví.“ Massimiliano (33 let, 3,5 roku v ČR, IT technik)

¹⁹⁵ Bývalý italský předseda vlády, který je známý iniciátor různých skandálů

Lorena (47 let, 6 let v ČR, pokojská) uznala, že se občas v České republice setkala s jistým druhem diskriminace, ale pouze v jazykové oblasti. Mimo to se všichni informátoři ale shodli, že se nejedná o žádný velký projev tohoto fenoménu. Informátorka Sonia (41 let, 11 let v ČR, lektorka) dokonce uvedla, že měla v práci samé výhody, oproti českým lektorům italštiny, jako rozená Italka.

„Jedna věc, které jsem si tu všimla, je způsob, jakým k tobě mluví. Víš, my Italové, kteří nemluvíme česky, když jdeš nakoupit, slyšíš to: česky, prosím! Trošku s tou zlostí v hlase. Česky prosím! To s tebou vždy trochu hne. Nebo třeba takové to: ha, Ital! ... Nebo tady je ten problém, že je tu vše psané jenom v češtině, ne v angličtině.“ Lorena

Shrnutí výzkumu

Výzkum objasnil, že se Italové žijící v České republice považují stále, i po letech, za Italy. Jak tvrdili sami informátoři, jejich italské *Já* je stálé a nelze jej nijak změnit. Někdy si na sobě ale všímají jistého ovlivnění. Jedná se především o změnu chování v jistých situacích. Příkladem lze uvést situaci, kdy někdo přijde na smlouvanou schůzku později, než bylo domluveno. Pokud by se tato situace stala v době, kdy někteří informátoři žili ještě v Itálii, chápali by to jako běžnou záležitost, nyní je však taková situace rozčílí.

Informátoři vnímají velmi pozitivně možnosti, které jim Česká republika nabízí. Život v Itálii jim podle jejich výpovědí v současné době nenabízí lepší příležitosti. Někteří přiznávají, že pokud by se situace v Itálii razantně změnila k lepšímu, tak by se rádi vrátili. Část informátorů si zde ale již založila rodinu, a proto je pro ně méně přijatelné vrátit se do rodné země. Mladí lidé uznávají, že v České republice mají mnohem více možností osobního růstu a získávání zkušeností.

Informátoři byli ateisté i věřící, ačkoliv většinou víru nepraktikovali. Často se s náboženstvím nedokážou identifikovat, protože už mu nevěří. Preferují ve víru věřit po svém, ale nepraktikovat navenek. Ačkoliv jsou Italové považováni za národ hluboce katolicky založený, informátoři nevěřili, že se jedná vždy o víru upřímnou a přiznávali, že se často setkali s případy praktikování víry hlavně „navenek“.

Italové jsou velmi citliví k otázce být posuzováni okolím a jsou velmi opatrní, aby vždy na ostatní působili dobře, upraveně a chovali se na první pohled slušně. Neustálá obava ze špatného hodnocení od okolí je důležitým aspektem italského charakteru. K otázce slavení svátku a zvyklostí měli informátoři velmi jednoduché postavení. Důležitost tradice pro ně představovaly hlavně oslavy Vánoc a Velikonoc. Ostatní svátky pro ně neměly zvláštní

hodnotu. České tradice znají, ale bližší vztah mají k italskému způsobu slavení, především Vánoc, kdy je pro ně důležité být se svoji rodinou.

Italský jazyk je pro většinu důležitým faktorem identifikace. Český jazyk umí informátoři aspoň na základní komunikativní úrovni. Mladí lidé jsou více ochotni se jazyku učit a aspoň polovina z nich je schopná komunikace na velmi dobré úrovni. Shodují se na tom, že bez dobré znalosti českého jazyka je možnost integrace do české společnosti slabá. O integraci mezi majoritní společností má zájem většina informátorů, ve větší či menší míře. Znalost českého jazyka považují za nezbytnost ke kvalitní integraci, ale ne za nezbytnost k životu v České republice. Česká republika znamená pro respondenty tedy pocit bezpečí, jistoty a možností, které jim v této situaci nemůže dát Itálie. Přátelství vyhledávají spontánně, jak mezi Čechy, tak Italy a ostatními národnostmi bez rozdílu.

Vyhledávání informací mezi informátory není jasně jazykově vymezené. Všichni informátoři se dokáží domluvit minimálně italsky, lehce česky i anglicky, proto mají vysokou variabilitu výběru. Totéž platí pro výběr jazyku u sledování televize a filmů, popřípadě čtení knih. Je znát lehká preference italštiny, díky snadnosti.

Italská identita je u absolutní většiny neměnitelná, informátoři se cítí být Italy a necítí téměř žádnou formu diskriminace vztahující se k jejich národnosti. Vidí rozdíly v charakterových vlastnostech obou národností, a ačkoliv ty české nepovažují vždy za negativní, italský veselý charakter je jim bližší, ačkoliv si dokáží vážít i klidného českého přístupu.

Závěr

Studie poukázala na to, v jaké míře si Italové faktory ovlivňující jejich identitu připouštějí, jakou důležitost jim přiřkládají a jak tuto identifikaci vnímají. Dále se zaměřovala na to, jak se Italové v majoritní české společnosti cítí, jak vnímají spojení kulturu, svoje *Já* a své okolí. Svoji italskou identifikaci vidí informátoři především ve svém původu a v prostředí, ve kterém vyrůstali. Jedná se v jejich případě o emoční vztah ke své rodné vlasti a jazyku. K samotné rodné zemi mají velmi kladný vztah a považují ji za krásnou zemi, která je ale v situaci, kdy nenabízí žádnou budoucnost. Za tuto situaci se viní právě samotní respondenti jako Italové. Většina informátorů se rozhodla odjet z rodné země do České republiky z důvodu ekonomické krize a slabých sociálních opatření, doprovázených zájmem o zkušenost v cizí zemi. V České republice pak našli jistoty, které jim v Itálii chyběly.

Svoji italskou identitu si Italové v České republice udržují a konstruují především skrze komunikaci s rodinou a italskými přáteli. Rodina je pro Italy velmi silným pojítkem s

Itálii a Italové, dle informátorů, jsou ke své rodině skutečně silně poutaní. Rodný jazyk je pro většinu z nich také velmi důležitým aspektem k identifikaci. I kontakt s italskými přáteli jim dodává příjemný pocit, kdy mohou čerpat z italského veselého charakteru, který jim často chybí u Čechů. Srazy, pořádané komunitou, nejsou pro informátory důležitým prvkem jejich identity.

Neméně důležitým faktorem je pak udržování tradiční italské kuchyně a informátoři se shodovali na tom, že jejich kuchyně slouží jako identifikační prvek Italů nejen v rodné zemi, ale i mimo ni. Svoje italské *Já* si Italové v České republice často připomínají i pomocí běžných maličkostí, jako může být pouhé vychutnání kávy v kavárně, čtení knih, srazy s velkým množstvím přátel nebo touha promluvit si s přáteli v rodném dialektu, kterým v Itálii často ani nemluvili. Estetické cítění a působení dobře na okolí je také jedním z faktorů, který patří k italské identifikaci.

Náboženství se neprojevalo jako faktor, který by Italům pomáhal udržovat jejich identitu. Informátoři byli ateisté i věřící, ale ve velké míře neprojevovali svoji víru navenek. Nenavštěvovali téměř mše, jako je častým zvykem v Itálii, a svoji víru si udržovali uvnitř sebe. Náboženská výchova Italům poskytuje jisté množství hodnot, které v nich zůstávají, ale pochopení samotné víry je podle informátorů otázkou času, věku a zkušeností.

Výzkum ukázal, že si Italové v České republice udržují a zároveň vnímají svoji *italskou* identitu pomocí několika faktorů, především jazykem, rodinnými vztahy, zvyklostmi a udržováním tradiční italské kuchyně. Zajímavým zjištěním byl fakt, že většina informátorů neměla zájem o setkávání s ostatními členy italské komunity ve formě organizovaných kulturních akcí. Informátoři se shodovali v tom, že své přátele nemusí vyhledávat jen mezi Italy, a také v tom, že jim srazy pořádané Italy připadají jako srazy pravého italského klišé.

Seznam použitých zdrojů

- ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2001. 317 s. Obzor (Prostor). ISBN 80-726-0051-6.
- BERGER, Peter; LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Překlad Jiří Svoboda. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-859-5946-1.
- CALABRESE, Omar. *Esiste una "identità italiana"?* [online]. 2009 [cit. 2014-05-04]. Dostupné z: <http://www.omarcalabrese.net/?p=215>
- EISENSTADT, Samuel Noah; GIESEN, Bernhard. Konstrukce kolektivní identity. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 361 – 374. ISBN 80-86429-20-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Překlad Tereza Kuldová a Marek Jakoubek. Praha: Triton, 2007. 268 s. ISBN 978-80-7254-925-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Překlad Marek Jakoubek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 352 s. Studijní texty (Slon), ISBN 978-807-4190-537.
- GEIST, Bohumil. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-856-0528-7.
- GREW, Raymond. Konstrukce národní identity. In HROCH, Miroslav. *Pohledy na národ a nacionalismus: Čítanka textů*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 203 – 216. ISBN 80-86429-20-2.
- HIRT, Tomáš. *Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu* [online]. 2007 [cit. 2014-05-14]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>
- Kdo jsme*. [online] Italský kulturní institut Praha, 2014 [cit. 2014-06-22]. Dostupné z: http://www.iicpraga.esteri.it/IIC_Praga/Menu/Istituto/Chi_siamo/
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0.
- JENKINS, Richard. *Rethinking ethnicity: arguments and explorations*. Thousand Oaks, California: Sage, 1997. 195 s. ISBN 08-039-7677-1.

- JENKINS, Richard. *Social identity*. 3rd ed. New York: Routledge, 2008. 246 s. ISBN 978-020-3927-410.
- LELLI, Gabriella. *L'identità rimossa: gli italiani e l'Italia : profilo di una dialettica complessa*. Roma: A. Armando, 2000c, 285 s. Intersezioni (Rome, Italy). ISBN 88-714-4832-4.
- PECHAR, Jiří. *Být sám sebou: pojem identity a jeho meze*. 1. vyd. Praha: Hynek, 1995. 203 s. KROV: kritika, rozum, věda. ISBN 80-85906-13-9.
- PETRUCIJOVÁ, Jelena. *Multikulturalismus, kultura, identita*. 1. vyd. Ostravská univerzita, 2005. 66 s. ISBN 80-736-8083-1.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 2. rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-280-5.
- ROUBAL, Ondřej. *Když se řekne identitaregionální identita*. (I. část): SocioWeb [online]. 2009 [cit. 2014-05-03]. Dostupné z:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=138&lst=116>
- ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 215 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-808-6429-830.
- VÝROST, Jozef; SLAMĚNÍK, Ivan a kol. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. 404 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1428-8.